

Hoe stel je het creatieve proces voorop?

De wereld verandert in een hoog tempo. Complexe maatschappelijke kwesties vragen om innovatieve oplossingen, omdat standaardoplossingen vaak niet meer voldoen. Het onderwijs kan eraan bijdragen dat leerlingen nieuwe ideeën voor oplossingen ontwikkelen. Hoe? Door het creatief denken en handelen te stimuleren.

‘Op zich kan creatief denken en handelen natuurlijk in alle vakinhoudelijke domeinen aan bod komen. Maar juist kunstzinnige oriëntatie leent zich er bij uitstek voor’, stelt Stéfanie van Tuinen (leerplanontwikkelaar kunst en cultuur bij SLO). ‘Kunstzinnige oriëntatie leert leerlingen om buiten gebaande paden te gaan, nieuwe kennis en vaardigheden te ontwikkelen en nieuwe samenhangen te zien.’

Zwengel de verbeeldingskracht aan

Hoe kun je nu de verbeeldingskracht van kinderen ‘aanzetten?’ Stéfanie geeft een voorbeeld: ‘Mijn collega uit het werkveld Karin Kotte vraagt groepen vaak eerst om een vis te tekenen. Het resultaat is dat ze veel vergelijkbare vissen te zien krijgt. Vervolgens toont ze diverse bronnen over vissen: foto’s, filmpjes met muziek erbij, informatie uit de krant. Tijdens haar presentatie klikt ze op een gegeven moment een foto van een vis weg en vraagt: hoeveel buiken had deze vis? Dan blijkt dat lang niet iedereen doorhad dat het er vijf waren. Met deze aanpak nodigt zij de groep uit om heel nauwkeurig te luisteren en te kijken, en stimuleert ze de verbeelding. Als ze na afloop nog eens opnieuw vraagt om een vis te tekenen, krijgt ze 25 compleet verschillende werken!’

Prikkel de zintuigen

Wil je de creativiteit van kinderen stimuleren, dan helpt het ook als je verschillende zintuigen prikkelt. ‘Laat leerlingen eens geblinddoekt dingen proeven of de textuur van verschillende materialen verkennen’, geeft Stéfanie als voorbeeld. ‘Of speel een paar keer

hetzelfde filmpje af, met steeds een ander muziekje eronder. Vraag leerlingen te reflecteren op wat voor gevoelens en gedachten dit oproept. Dan blijkt bijvoorbeeld dat een eng muziekje ervoor zorgt dat ze de film griezelig vinden, terwijl een vrolijk wijsje maakt dat ze deze eerder als slapstick ervaren.’

Integreer 21ste eeuwse vaardigheden

Creatief denken en handelen wordt beschouwd als een belangrijke 21ste eeuwse vaardigheid: een vaardigheid die kinderen moeten leren beheersen om te kunnen functioneren in de toekomstige maatschappij. ‘Binnen kunstzinnige oriëntatie kun je echter ook kijken naar andere 21ste eeuwse vaardigheden, zoals digitale geletterdheid, sociale en culturele vaardigheden, zelfregulering, kritisch denken, samenwerken of probleemoplossen’, stelt Stéfanie. Ze geeft een voorbeeld van hoe dergelijke vaardigheden geïntegreerd aan bod kunnen komen: ‘Als je met de groep een musical instudeert, zul je zeker oefenen met 21ste eeuwse vaardigheden als samenwerken, creatief denken en handelen en communiceren.’

Gebruik het leerplankader

Stéfanie vertelt dat leerkrachten het in de praktijk nog wel eens lastig vinden om te bedenken hoe ze kunstzinnige oriëntatie ‘handen en voeten’ kunnen geven: ‘De drie kerndoelen voor ‘kunstzinnige oriëntatie’ zijn immers erg algemeen geformuleerd.’ Om leerkrachten wat meer houvast te bieden, heeft SLO het ‘leerplankader kunstzinnige oriëntatie’ ontwikkeld. Hierin zijn competenties uitgewerkt in tussendoelen en leer-

lijnen voor dans, drama, muziek, beeldend en cultureel erfgoed. De tussendoelen zijn geformuleerd per leerjaar en laten dus een opbouw in competenties zien. Ook is er binnen het leerplankader aandacht voor 21ste eeuwse vaardigheden. ‘Scholen bepalen zelf of en hoe ze met het leerplankader aan de slag gaan. En ze beslissen uiteraard ook zelf of ze het onderwijsaanbod apart per vak of meer in samenhang aanbieden’, vertelt Stéfanie.

Pas het model toe

Binnen het leerplankader heeft SLO een model opgenomen met daarin de verschillende stappen van het creatieve proces: *oriënteren*, *onderzoeken*, *uitvoeren* en *evalueren*. ‘Deze fases zijn niet strikt gescheiden, maar lopen in elkaar over en soms door elkaar heen’, zegt Stéfanie. ‘Met behulp van dit model kunnen leerkrachten het leergebied kunstzinnige oriëntatie concretiseren. Door het proces centraal te stellen, helpen ze kinderen hun creatieve denken en handelen te ontwikkelen. Een breed aanbod dat de zintuigen prikkelt, helpt kinderen om tot innovatieve ideeën te komen in de oriëntatiefase. In de twee volgende fasen van het creatieve proces – *onderzoeken* en *uitvoeren* – zullen ze eerder combinaties maken die niet direct voor de hand liggen.’

Reflecteer op het proces

Daarnaast is de vaardigheid *reflecteren* van belang. Deze komt in alle vier fases terug en zorgt ervoor dat leerlingen gestimuleerd worden om na te denken over hun keuzes, de zeggingskracht van hun werk of de

gebruikte materialen en technieken. Belangrijk voor het bevorderen van creativiteit is dat je met leerlingen reflecteert op het proces en niet op het product. ‘Vraag bijvoorbeeld met welke materialen een leerling zijn idee wil vormgeven’, zegt Stéfanie. ‘Focus op de weg ernaartoe en niet op het gewenste resultaat. Als er te veel nadruk ligt op het eindproduct, belemmert dat de creatieve geest.’

Laat je inspireren

Leerkrachten geven ook nog wel eens aan dat ze het lastig vinden om de verbeelding van leerlingen te stimuleren, omdat ze het gevoel hebben dat ze zelf niet creatief genoeg zijn, weet Stéfanie. ‘In het leerplankader heeft SLO daarom een aantal lesvoorbeelden opgenomen. Hierin worden de verschillende stappen uit het creatieve proces beschreven en verduidelijkt met inspirerende filmpjes. We hopen en verwachten dat deze hulpmiddelen leerkrachten op ideeën zullen brengen!’

Meer informatie

Leerplankader kunstzinnige oriëntatie:
kunstzinnigeorientatie.slo.nl

Lesvoorbeelden voor creatief handelen en denken:
curriculumvandet toekomst.slo.nl/21e-eeuwse-vaardigheden/creatief-denken-en-handelen/voorbeeldmaterialen